

**БЕРДАҚ атындағы ҚАРАҚАЛПАҚ
МӘМЛЕКЕТЛИК УНИВЕРСИТЕТИНИҢ**

ХАБАРШЫСЫ

**БЕРДАҚ номидаги ҚОРАҚАЛПОҚ
ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИНИНГ**

АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК

**КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА им. БЕРДАХА**

Қличев О. Бухоройи шариф вазоратхонасида дипломатик ёзишмалари ва уларнинг таснифи	84
Одинаева З. И. Имом Ал Бухорийнинг ўзбек миллий идентиклигининг аксеологик жиҳатдан шаклланишидаги роли	86
Хатамов Т. Ўзбекистонда халқ таълимининг шаклланиши ва ривожланиш тарихи	88
Қыдырбаева А.М. Ретроспективный и современный анализ борьбы с кражей чужого имущества	91
Кеңесбаев Ө. Қарақалпақстанда жәмийетлик шөлкемлер тарийхын үйрениў мәселеси	93
Сапаев Ғ. М. Мунис Хоразмий замонаси ва унинг шоирнинг ижтимоий маънавий қарашларига таъсири	95
Давлетов Ж.Б. “Ҳар бир оила – тадбиркор” концепцияси ва ундаги инновацион ғоялар (ижтимоий – фалсафий таҳлил)	98
Абдуллаева И. Ғ. Бозор муносабатларига ўтиш ва уни ривожлантиришнинг янги босқичи (фалсафий- ҳуқуқий жиҳатлари)	100
Аннаева Н. Р. Ўзбекистонда аёллар тадбиркорлигини ривожлантириш стратегияси	102
Сейтмереев М.Б. Мазлумхан сулув даҳма-сағаналаридаги битиклар	105
Сияева Г. А. Жамоатчилик фикрини социологик дискурсининг мақсади сифатида шакллантириш	107
Ногайбаев Ы.А. Диалектика взаимодействия природы и общества	110
Сабырбаева А. Б. Личность мошенника как элемент криминалистической характеристики преступления	111
Хамдамова С.С. Маҳмудхўжа Бехбудий бадий ижодида фалсафий ва маърифий масалалар	114
Ҳасанов Ш.Ш. Низоларнинг келиб чиқиш сабаблари	116
Хомидов Э.О. Юридик шахс сифатида олий таълим муассасаси тушунчаси ва унинг ҳуқуқий белгилари	119
Қабулов Қ.П. Ўзбекистоннинг глобал муаммолар ечимидан манфаатдорлиги: толерантлик, муроса, халқаро ҳамкорлик ва ижтимоий шерикчилик тамойиллари	122
Каюмова К.Н. Халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар матнларини лингвистик нуқтаи назардан ўрганиш	124
Турекеев К.Ж. Современная семейная обрядность населения г. Ходжейли	127
Баймурзаев А. Цивилизация категориясына социаллық-философиялық анализ	131
Худойбердиев А.А. Оммавий тадбирларни ўтказилишида ички ишлар органлари томонидан жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлашни такомиллаштириш масалалари	134
Амонов А. А. Ўзбекистонда миллатлараро тотувлик анъанасининг негизлари: социологик экскурс	137
Кодиров К.Б. История формирования Ташкентской школы милиции: начальный этап её деятельности	141

ФИЛОЛОГИЯ. ЖУРНАЛИСТИКА.

Муминов Ф.А. Две правды об одной истине	144
Альниязов А.И. Бинарное противопоставление тождеств и различий в языке	149
Bayniyazov A.T., Norimbetova Ch. Erkalash so'zi ma'nosining ingliz va o'zbek tillaridagi uslubiy xususiyatlari	152
Сейтжанов Ж. Джумашев М. Бадиий таржима муаммолари ва матнларда реализларни таржима қилиш масаласи ҳақида	154
Жўраев М. “Шахриёр” достони сюжетининг ўзига хос эпик талқинлари	156
Abdullayev Sh.D. O'zbek va qoraqalpoq tillarida turli obyekt asosida shakllangan frazeologizmlar komparativistikasi	160
Кубейсинова Д. Т., Менлимуратова Э.А. О взаимосвязи языка и образа мышления	162
Сеитназарова Г.С. Функция – журналистлик шеберликтиң фундаментал категориясы сыпатында	164
Урумбаева Г. Н., Баймуханов Б. И. Лакуарность как центральное понятие при контрастивном исследовании русского и каракалпакского языков	167
Худайбергенова У.К., Исмаилова Х.Н. Словообразовательные средства и приемы создания экспрессивности художественного текста	169
Даниёрова Б.А. XII-XIX асрларда француз болалар адабиёти.....	171
Салахидинова З. О. Репрезентация основных типов фразеологического варьирования во «Фразеологическом словаре русского языка» А. И. Молоткова	172
Ғайбуллаева Н.И. Ўзбек тили тиббий эвфемизмларининг семантик гуруҳлари	175

Farhod o'z matesiga qarab dedi: -Ey, mening asirim! Mashaqqat kunlarimda ko'makchim! Men seni ko'p-ko'p koyidim.

"Ingliz tilida dear-28%, darling-20%, sweet-20%, honey-10%, baby-7%, love-5%, qolgan 10 foizini boshqa so'zlar, so'z birikmalari va iboralar tashkil etadi. O'zbek tilida asalim-32%, jonim-30%, shakarim-10%, shirinim-8%, qolgan 12 foizi boshqa so'zlar orqali ifodalanadi" [5, 15].

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tili va ingliz tilidagi erkalash ma'nosidagi so'zlarning fonetikasi, morfologiyasi, grammatikasi o'zaro o'xshash va farqli xususiyatlarga ega.

ADABIYOTLAR

1. Merriam W. Merriam Webster's Collegiate. Eleventh Edition, - Massachusetts, USA: Incorporated Springfield, 2003. -21 p.
2. Roget's Thesaurus of English words and Phrases. -London: The Penguin Press. 2002. -PP. 888-889.
3. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. «Давлат илмий нашриёти». -Тошкент, 2006
4. Anorbekova A, Mirzayeva Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent. -"Noshir"-2011.
5. Sagimova X. Ingliz va o'zbek tillarida erkalash funksional-semantik maydoni. 2010.

Rezyume. Мақолада эркалш сўзи маъносини инглиз ва ўзбек тилларида ифодалавчи сўз ва сўз бирикмалари қияслаб ўрганилиб ўларнинг фонетикаси, морфологияси, грамматикаси ўзара ўхшаш ва асосланган.

Резюме. В статье в сравнительном плане изучаются слова и словосочетания, выражающие значение слова баловаться в английском и узбекском языках, обосновывается, что они имеют общие и отличительные фонетические, морфологические, грамматические признаки.

Summary. In the article, the words and phrases expressing the meanings of the word "indulge" are studied in a comparative plan. In English and Uzbek, it is substantiated that they have common and distinctive phonetic, morphological and grammatical features.

Tayanch so'zlar: erkalash, ingliz tili, o'zbek tili, fonetik tovushlar, sheva, leksik birliklar,

Ключевые слова: баловаться, английский язык, узбекский язык, фонетические звуки, диалект, лексические единицы.

Key words: endearment, english, uzbek language, phonetic sounds, dialect, lexical expression.

БАДИЙ ТАРЖИМА МУАММОЛАРИ ВА МАТНЛАРДА РЕАЛИЯЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШ МАСАЛАСИ ҲАҚИДА

Сейтжанов Ж., Джумашев М.

Қорақалпоқ давлат университети

Жаҳон адабиёти ҳар бир инсоннинг маданий ва маънавий ўсиб ривожланишида катта аҳамиятга эга. Лекин, ҳар бир инсон чет тилини яхши билмаганлиги учун Шекспир, Данте, Гёте ва бошқа улуғ ёзувчиларнинг асарларининг асл нусхасини ўқий олмайди. Чет давлатларнинг, ғарб фалсафаси, бутундунё халқларининг афсоналари – буларнинг ҳаммаси таржимон ёзувчилар, бадий таржимонлар орқали инсониятга етказилиб борилади. Бу халқлар ва уларнинг маданиятлари ўртасидаги билим, фикр ва сезимларнинг алмашилиши, бадий асарлар орқали таржималарининг ролини баҳолаш жуда қийин. Хорижий тиллардан таржима қилинган ҳикоя, поэма ёки ҳар қандай бошқа асарни ўқибётиб, биз уларнинг мазмуни, сезимлари, қаҳармонлари билан қабул қиламиз ва шунинг билан бирга бадий асарнинг мазмунини сақлаиб қолиши учун, таржимон қанча меҳнат қилгани ҳеч кимга сир эмас.

Бадий матнларни таржима қилишнинг мураккаблиги, ҳар бир сўзга катта маъно «юкланганлигида», сабаби таржимон матнни бир тилдан иккинчи бир тилга таржима қилиб қуймасдан, унинг маъносини ва дунё «манзарасини» янгидан яратади. Шунинг учун ҳам, дунёни ҳар хил тилларда хусусий усуллар орқали қабул қилиш ва акс эттириш ҳамда маданиятлар фарқларини таржима ва асл нусханинг тилларига боғлиқ бўлади. Масалан: араб ўқувчиси Қурон сюжетлари матнини осон англайди, лекин Европалик ушбу тушунчани англамаслиги мумкин. Таржимон меҳнати матнни фақат сўзма-сўз таржима қилишдан иборат эмас, шу боис таржимон ёзувчилик қобилиятига ҳам эга бўлиши лозим. Ҳар қандай хорижий тилдан таржима қилиш учун фақат шу тилни яхши билишнинг ўзи етарли эмас, ҳар бир сўзнинг туб моҳиятини англай билиш керак, унинг ҳар хил маъноларини кўриб чиқиб, бошқа сўзлар билан маъносига мос равишда ифодалай олиш лозим. Акс ҳолда ҳар бир таржима маркази сизга бадий матннинг сифатли таржимасини бера олмаслиги мумкин.

Рус адабиёти ўзининг тарихий тараққиёти жараёнида ажойиб фаолларнинг таржима ишлари билан бойитилиб борди: Гнедич ва Жуковскийлардан бошлаб рус ёзувчилари Европа тиллари-француз, инглиз, немис, қадимги тиллар (лотин ва грек) ғарб ва Азия давлатларининг бадий матнларини таржима қилиб келмоқда. Шарқ мутафаккирларидан Аҳмад-ал Фарғоний, Абу Райхон Беруний, Маҳмуд Қашқарий, Алишер Навоий, Муҳаммад Бобу рва ўзбек адабиёти намаёндоларидан Абдулла Қодирий, Чўлпон, Гофур Ғуломлар эса таржимашуносликка асос солди. Кейинчалик бу соҳани таржимонлардан Ғайбулло Саломов ва бошқалар давом эттирдилар [1, 11].

Сўзма-сўз таржима қилиш асарнинг мазмун моҳиятини чуқур етказиб бера олмайди. Шу боис, бадий таржима асл нусхадан бир қанча фарқ қилиши мумкин. Ёзувчи-таржимон асл нусханинг маъносини матнда тўғри бера олмаса, ушбу матнни ўз тушунчаси бўйича ўзлаштириб беради. Матннинг тўғридан-тўғри таржима қилинмаслиги таржима назарияси ва амалиёти учун ҳар доим аҳамиятли масала бўлиб келмоқда. И. Влахов, С.П.Флорин, А.В.Федоров, Л.С. Бархударов, Я.И. Рецкерларнинг асарларида берилган таржима қилиш масалалари, жумладан, реалияни таржималаш масалаларига бағишланган назария тўлиқ таржима қилиш

имконияти бор эканлигини рад қилади [2, 3, 4]. Бирок бу назария жонли таржима қилиш амалиёти томонидан инкор этилади. Шунга қарамасдан, ҳар бир бадиий асарда шундай лексик бирликлар бор, уларни таржима қилиш бир қанча қийинчилик туғдиради. Реалиялар шунга ёрқин мисол бўлиб ҳисобланади.

Реалия термини моддий кўринишга эга бўлган ёки одамларнинг онгида бор бўлган нарсалар маъносини беради. Л.Л.Нелюбиннинг изоҳли лугатида реалия сўзининг тўрт маъноси келтирилган [6]: 1. Бошқа тилда гапирувчи одамларнинг амалий тажрибасида бўлмаган нарса, тушунча ва ҳодисаларни билдирадиган сўз ва фразалар; 2. Хорижий лингвистика ва таржима томонидан ўрганилувчи ҳар хил омиллар, яъни шу мамлакатнинг миллий тамойиллари, шу халқнинг маданияти ва тарихи, шу тил эгаларининг тилдаги алоқалари ва ҳ.к шу тилда қандай берилиши кўз қарашидан; 3. Сўзнинг номинатив маъносига асос бўлиб хизмат қилувчи моддий маданият предмети; 4. Яшаш ва турмушнинг миллий-специфик турличалигини билдирувчи сўзлар.

Масалан, атамалар, атоқли отлар, урф-одатлар, дин ва қандайдир бир миллатнинг меҳнат фаолиятига боғлиқ атамалар. Реалияга маҳаллий ва шу билан бир қаторда чет эл тадқиқотчилари томонидан етарли эътибор қаратилган. Реалия ҳақида ХХ-асрнинг 50-йиллари бошида колорит эгалари, миллий реалиянинг аниқ элементлари ҳақида сўз юритган, бирок ҳозирга қадар табиат турлари ва реалияни таржималаш таржима илмининг энг аҳамиятли масалаларидан бири бўлиб қолмоқда. Бошқа жанрлар каби бадиий адабиёт таржимаси ҳам ўзига хос ўзгачаликларга эга. Бадиий услуб ўқувчининг сезги ва онгига таъсир этади, муаллифнинг ўй-фикрини етказиб беради, лексиканинг бор бойлигидан, ҳар хил услубларнинг имкониятларидан фойдаланиб, образли, эмоционал хусусиятга эга. Бадиий услуб тил қуролларини олдиндан танлайди. Шунинг учун образ яратишда ҳамма тил қуроллари фойдаланилади. Бадиий таржиманинг асосий фарқи сифатида унинг нусхасига қараганда қиёсий эркин бўлишини олсак бўлади, шунингдек, у тилнинг бадиий ва ижтимоий муҳит бўлагига айланади. Ўқувчилар таржимани туб нусхаси ўрнида қабул этади. Шу сабабдан бадиий асарнинг таржимони шу асарнинг ҳаммуаллифига айланади. Таржимон уни таржима қилинмасдан олдинги миллат маданиятидан қиёсий даражада фарқ қилувчи бошқа маданиятга етказиб беради. Бадиий асарни таржималашда таржимон асл нусха мазмунини, эмоционал-таъсирчанлигини ва эстетик даражасини бера олиши лозим ва матннинг ўқувчиларга таъсирини туб нусхасида берилгандек қилиб етказиб беришга ҳаракат қилиши керак. Аммо таржимон ўз иши давомида ечиши лозим бўладиган ва ҳар доим ҳам қутилган натижа бермайдиган муаммоларга дуч келади. Шундай муаммолардан бири реалиялар ҳисобланади.

Реалияни таржималаш фақатгина шу тилга хос бўлганлиги учунгина қийин эмас, балки фойдаланиш кўлами, тилнинг роли ва ўзининг келиб чиққан хусусияти бўйича улар дастабки тилнинг сўзларидан фарқ қилмайди. Таржимон реалияни таний олиши ва уни ўзи таржима қилган тилнинг маданиятига тушунарли қилиб етказиб бериши лозим. Реалияни таржималаганда тўғри етказиб бериш учун, таржимон шу реалиянинг қандай маълумот бор эканлигини аниқ билиши керак.

Реалия сўзларнинг ёлғиз классификацияси масаласи ҳалигача тўлиқ ҳал қилинмади, барча классификацияларнинг асосида предмет тамойили жойлашган. Реалиянинг кўпроқ деталга эга классификациясини С.И.Влахов, С.П.Флоринлар таклиф қилишган [2]. Реалиянинг предмет классификацияси асосида предмет ва ҳодиса ётади. Реалия қайси предметни англатишига қараб уч гуруҳга бўлинади: -географик реалиялар – физик географиянинг объектларини билдирувчи сўзлар, табиат ҳодисалари маълум бир ҳудудда учрайдиган ўсимлик ва ҳайвон турлари, шунингдек, маълум бир ҳудудда яшовчи одамларнинг фаолиятига боғлиқ нарсалар; -этнографик реалиялар – миллатнинг маданияти ва турмуш тарзи билан боғлиқ бўлган тушунчаларни билдирувчи реалиялар, булар урф-одат, дин ва қандайдир бир халқнинг меҳнат фаолиятига боғлиқ атамалар бўлиши мумкин; -ижтимоий-сиёсий реалиялар – жамиятнинг ижтимоий структураси ва маъмурий – ҳудудий бирликлар, корхона ва ташкилот эгалари билан боғлиқ тушунчалар.

С.И.Влахов ва С.П.Флорин реалияни таржима қилишда 2 асосий масалани келтириб ўтади, булар таржима қилинаётган тилда реалиянинг эквиваленти бўлмаслиги ва реалиянинг миллий ҳамда тарихий жиҳатларини етказиб бериш масалалари. Муаллифлар реалияни етказиб беришнинг 2 турини белгилаб беради: транскрипция ва таржима. Транскрипция – бу дастабки сўзнинг таржима қилинаётган тилнинг фонетик қоидалари бўйича эшитилиши. Маъносига қараб бу усул ташқаридан келган сўзларни ўзлаштиришга ўхшайди. Транскрипция одатда фирма, компания, босмаҳона, марка ва яна бошқа атамаларни таржималаганда қўлланилади. Транскрипцияга ўхшаш усул – транслитерация – ташқаридан келган сўзнинг товуш тизимини таржима қилинаётган тилда айтилиши. Бу усулларнинг камчилиги таржимада етарли даражада тушунарли бўлмаган ва одатда қўлланмайдиган сўзларнинг пайдо бўлиши ҳисобланади. Лекин, бунга қарамасдан, транскрипция ва транслитерация кўпчилик вазиятларда дастабки тилнинг эквивалентсиз лексик бирлигини етказиб беришнинг ёлғиз усули саналади. Калкаш – дастабки матннинг лексик бирликларини таржима қилинаётган тилнинг лексик бирликларига мос келувчи мураккаб компонентларига ўзгартириш йўли билан таржима қилиш саналади. Калкашнинг асосида таржима қилинаётган тилда янги сўзнинг ёки турғун сўз бирикмаларининг пайдо бўлиши ётади. Бундай янги тил бирлиги дастабки тилнинг лексик бирлигини нусхалайди. Ярим калка – четдан келган сўзларни ўз ҳолича олиш ва дастабки тилнинг гап бўлақларини ёки сўз бирикмаларини сўзма-сўз таржималаш йўли билан яшаш. Ўзлаштириш – бу реалиянинг таржима қилинаётган тилга мослашиши, яъни унга, чет тили асосида таржима қилинаётган тилга мос кўриниш бериш. Семантик неологизм – эквивалентсиз лексик бирликларни етказиб бериш учун таржималаш жараёнида ясалувчи янги сўз ёки сўз бирикмалари ҳисобланади. Калкага қиёслаганда у дастабки тилнинг реалияси билан этимологик жиҳатдан боғланмайди.

Шунингдек, бадий таржимада асл матни тўла қамраб олиш қийин ва фақат чет тилини билиш ҳам етарли эмас. Таржимон сўзларни туғри интерпретациялаш, тил хусусиятларини сезиш, бадий образни етказиб бериш қобилиятига эга бўлиши керак. Масалан: инглиз тилидан қорақалпоқ тилига бадий таржима қилганда, инглиз тилидаги миллий колоритни қорақалпоқ тилида ифодадай олиш керак. Бундан ташқари, бадий матни таржима қилувчи, ёзувчилар каби бой фантазияга, ўз ғояларини туғри етказиб беришга ҳамда ҳар томонлама ҳаётий тажрибага эга бўлишлари керак. Шунинг учун ҳам, айрим таржимонлар таржиманинг иккинчи тил ва ушбу тилнинг менталитети билан ўхшашлигини аҳамиятли деб ҳисобласа, бошқалари таржимада миллий колоритнинг асл маъносини қолдириш туғри деб ҳисоблайдилар. Натижада, кўз-қарашлардан бадий таржимада бир-бирини алмаштириб турувчи икки хил таржима яъни – эркин ва сўзма-сўз таржима юзага келади. Матннинг бадий таржимаси таржимоннинг маҳоратини кўрсатишни талаб қилади.

Айтилган фикрларнинг ҳаммаси бир-бирига бирқанча зид қарашларни юзага келтиради. Бир тилдан иккинчи тилга таржима қилинган ишнинг ҳар хил вариантларини топиш мумкинми? – деган савол туғилади. Бунинг учун, шундай тажриба ўтказамиз, қорақалпоқ тилидаги матн парчасини инглиз тилига, сўнгра инглиз тилидан қорақалпоқ тилига таржима қилинг ва таржима матнини асл матн билан қанчалик даражада ўхшаш эканлигини солиштиринг.

Хулоса қилиб айтганда, таржима давомида реалия сўзларни қолдириб кетиш ёки нотўғри етказиб бериш шу сўзларнинг маъносини тўлиқ очиб бера олмайди ва натижада чет тили ўқувчилари уларнинг коннотатив жиҳатларини, маъноларини тушуна олмайди. Реалия сўзларини таржима қилиш – бу ҳам санъат, у таржимондан миллий ва маданий билимни етарли даражада талаб қилади. Таржима орқали инсоният бадий асарнинг маънавий бойлигини тўла англашга ҳаракат қилди. Таржимонлар эса, турли маданиятлар ўртасидаги қўприк вазифасини бажариб, халқлар орасидаги дўстликни мустаҳкамлашга ҳаракат қиладилар.

АДАБИЁТЛАР

1. Muminov O. Тил ва таржима масалалари//илмий мақолалар тўплами. –Нукус, 2016. 196 б.
2. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. - М.: «Высшая школа», 1986. -384 с.
3. Федоров А. В. Основы общей теории перевода. - М., 2002. - 416 с.
4. Бархударов Л. С. Язык и перевод. -М., 1975. -240 с.
5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. -М., 2004. -240 с.
6. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь. -М., 2003. -320 с.
7. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. Издательство МГУ. – 2008.
8. Buranov J.B, Muminov O. Practical Course in English Lexicology. -Т. "Ukituvchi" 1990. p. 54.

Резюме. Мақолада бадий матнларни таржима қилиш жараёнида учрайдиган реалиялар ҳақида сўз юритилган. Тажриба шунни кўрсатадики, реалия сўзларни таржима қилиш таржимондан шу халқнинг миллий ва маданий тарихини, тилини етук билишини талаб қилади.

Резюме. В статье рассматривается проблема перевода реалий в художественных текстах. Как показывает опыт, перевод слов-реалий требует от переводчика хорошего знания национальной и культурной истории и языка данного народа.

Summary. The article deals with the problem of translating realia in artistic texts. As experience shows, translation of words-realities requires the translator to have a good knowledge of the national and cultural history and language of the given people.

Таянч сўзлар: реалия, транскрипция, транслитерация, калкалаш, ярим калка, ўзлаштириш, эквивалентсиз лексика.

Ключевые слова: реалия, транскрипция, транслитерация, калька, полукалька, освоение, безэквивалентная лексика.

Key words: reality, transcription, transliteration, calque half-calque, adaptation, non-equivalent vocabulary.

“ШАХРИЁР” ДОСТОНИ СЮЖЕТИНИНГ ЎЗИГА ХОС ЭПИК ТАЛҚИНЛАРИ

Жўраев М.

Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институти

Маълумки, XVII асрнинг охири – XVIII асрнинг бошларидан эътиборан халқимиз орасида кенг тарқалган ва катта шухрат қозонган анъанавий дostonлардан айримларининг ёзувга олинаши натижасида дostonларнинг китобий нусхалари ёки халқ қиссалари тарзидаги намуналари юзага кела бошлаган. Бу эса бахши-шоирлар репертуаридаги кўпгина машҳур дostonларнинг қиссахонлар ижроси орқали ҳам оммалашувига сабаб бўлган. Ана шу адабий-фольклорий жараён давомида муайян оғзаки вариантнинг китобат қилиниши ва бадий ишлов берилиши натижасида қисса-дoston ҳолига келтирилган асарлардан бири Дорошхоҳнинг уч хотини ва ўғай оналарининг душманлиги оқибатида кенжа ойимдан тугилган фарзандларнинг бошига тушган саргузаштлар, эпик қахрамоннинг асотирий мавжудотларга қарши кураши ҳамда ғаройиб ўлкалар бўйлаб сафари тасвирланган “Шахриёр” дostonидир. Ўзбек бахшилари репертуарида “Шахриёр” номли дoston мавжуд бўлганлиги маълум эмас, бу асарнинг оғзаки версияси асосан қорақалпоқ фольклорида сақланган. Аммо ушбу дoston асосида ўзбек тилида яратилган халқ китоблари, яъни қиссалар халқимиз орасида “Шахриёр”, “Шахриёри олам”, “Тулчехра ва Шахриёр хикояси”, “Дурашшо” каби номлар билан кенг шухрат қозонган. Хусусан, Тошкент давлат Шарқшунослик институти хузуридаги Шарқшунослик илмий маркази қўлёзмалар фондида 5353/V-инвентарь рақами остида рўйхатга олинган “Тулчехра ва Шахриёр хикояси” қиссаси ана шундай асарлардан биридир. “Шахриёр” дostonининг хонқалик қиссахон-халфа Сўна Эшматова бисотида сақланаётган қўлёзма нусхаси XX аср бошларида кўчирилган бўлиб, фольклоршунос олим, проф. С.Рўзимбоев томонидан аниқланган. Бу нусха матни С.Р.Рўзимбоев, Г.О.Эшчонов ва С.С.Рўзимбоев тарафидан араб алифбосига асосланган эски ўзбек ёзуvidан жорий алифбога таъдил қилиниб, 2005 йилда “Ошиқнома”